

**ВИВЧЕННЯ СТАНУ ВИХОВАНOSTІ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ
У СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ КОЛЕДЖІВ**

М. С. ШКОЛЬНА, аспірант кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: mazila060192@ukr.net

Анотація. У статті проаналізовано стан вихованості соціальної зрілості у студентів аграрних коледжів. Охарактеризовано критерії та відповідні показники вихованості соціальної зрілості у студентів аграрних коледжів: когнітивний (знання про суспільство; розуміння сутності соціальних ролей: громадянин, фахівець, сім'янин; знання про прояви таких соціальних якостей, як: самостійність, соціальна активність, соціальна відповідальність, комунікативна толерантність); емоційно-ціннісний (ціннісне ставлення до соціальних норм; до інших людей; мотивація на виявлення самостійності, соціальної активності, соціальної відповідальності, комунікативної толерантності); поведінковий (дотримання соціальних норм; виявлення самостійності, соціальної відповідальності, соціальної активності, комунікативної толерантності; вміння конструктивно вирішувати конфліктні ситуації); рефлексивний (здатність до самоаналізу; до професійної самореалізації; уміння аналізувати соціальне явище з точки зору припустимості особистої та суспільної значущості).

З огляду на результати діагностики відповідно до означених критеріїв і показників було визначено три рівні вихованості соціальної зрілості у студентів аграрних коледжів: високий, середній, низький.

Ключові слова: соціальна зрілість, вихованість соціальної зрілості, критерії, показники, рівні вихованості соціальної зрілості, студенти аграрних коледжів, позааудиторна діяльність.

Актуальність (Introduction). Розбудова суверенної, правової, демократичної держави органічно пов'язана із проблемою виховання соціальної зрілості студентської молоді.

У державних документах : Конституції України, Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2017 роки, акцентується увага на пріоритетність виховання соціально зрілої особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема виховання соціальної зрілості означена в працях учених-педагогів (С. Вершловського, О. Каменєвої, Б. Кобзаря, М. Лебедика, Т. Мальковської, А. Мальчукової, О. Михайлова, А. Мудрика, А. Позднякова, В. Радула та інших).

Виховання студентів аграрних навчальних закладів розглядається в працях А. Галєєвої, І. Данченко, О. Зубчевської, О. Колодій, П. Лузана, С. Ніколаєнка, В. Онопрієнко, О. Осаульчик, Р. Сопівника, І. Сопівник, О. Теплої, Л. Фенчак, С. Штангей, Т. Шевчук, М. Щербаня, В. Шинкарука та ін.

Мета (Purpost) статті – проаналізувати стан вихованості соціальної зрілості у студентів аграрних коледжів.

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз, анкетування, експертна оцінка, методика незакінчених речень, ранжування, тестування, самотестування, педагогічні спостереження, розв'язання проблемних ситуацій.

Результати (Results). Феномен «соціальна зрілість» розглядається дослідниками як комплекс базових соціальних якостей; стан сформованості особистості крізь призму певного соціального середовища, який проявляється в соціальній активності, соціальній відповідальності; інтегративну властивість особистості, що виявляється у сформованості соціальних настановлень, спрямованих на свідому реалізацію суспільних норм і цінностей, проявів соціальних якостей [4, с. 304].

Цінним для нашого дослідження вважаємо твердження Л. Канішевської, що на становлення соціальної зрілості особистості впливають усі соціальні інститути суспільства

(сім'я, освіта, мораль, ідеологія, наука, політика, культура тощо) [2, с. 25].

На основі аналізу філософської, соціологічної, психологічної, педагогічної літератури уточнено сутність поняття «соціальна зрілість», яке визначаємо як соціальну властивість особистості, яка виявляється у сформованості соціальних настановлень, ціннісному ставленні до соціальних норм, до інших людей; якісному оволодінні сукупністю основних соціальних ролей, прояві соціальних якостей, здатності до професійної самореалізації.

У контексті нашого дослідження «вихованість соціальної зрілості у студентів аграрних коледжів», є результатом цілісного виховного впливу, спрямованого на збагачення кола знань, уявлень про соціальну дійсність, які через емоційно-ціннісне ставлення до соціальних норм, інших людей реалізуються у відповідній соціальній поведінці.

Критерій розуміється як деяка найбільш загальна властивість, за якою міркують про те чи інше явище, що об'єднує в собі низку простих показників. Самі ж показники можуть бути обґрунтовані через низку ознак, прикмет, що можуть безпосередньо спостерігатися та підлягати вимірюванню [3].

Охарактеризовано критерії та відповідні показники вихованості соціальної зрілості у студентів аграрних коледжів: когнітивний (знання про суспільство; розуміння сутності соціальних ролей: громадянин, фахівець, сім'янин; знання про прояви таких соціальних якостей, як: самостійність, соціальна активність, соціальна відповідальність, комунікативна толерантність); емоційно-ціннісний (ціннісне ставлення до соціальних норм; до інших людей; мотивація на виявлення самостійності, соціальної активності, соціальної відповідальності, комунікативної толерантності); поведінковий (дотримання соціальних норм; виявлення самостійності, соціальної відповідальності, соціальної активності, комунікативної толерантності; вміння конструктивно вирішувати конфліктні ситуації); рефлексивний (здатність до самоаналізу; до професійної самореалізації; уміння аналізувати соціальне явище з точки зору припустимості особистої та суспільної значущості).

Розроблення критеріїв і показників вихованості соціальної зрілості у студентів аграрних коледжів і підібраний діагностичний інструментарій уможливили проведення констатувального етапу експерименту й узагальнення його результатів.

Мета констатувального етапу дослідження – виявити рівні вихованості соціальної зрілості у студентів аграрних коледжів.

Під час дослідження було використано діагностичні методи і методики: експертної оцінки; методика незакінчених речень; анкетування («Оцінка припустимості вчинків та життєвих принципів молоді» (О. Позднякова); модифікована анкета (Л. Канішевської); ранжування (методика М. Рокича), самотестування («Оцінка власної поведінки в конфліктній ситуації» (А. Аджиєва); тестування (тест А. Маркова; тест «Оцінка здібностей до саморозвитку та освіти»); діагностики рефлексивності (А. Карпова, В. Пономарьова); педагогічні спостереження, розв'язання проблемних ситуацій.

Вивчення рівнів вихованості соціальної зрілості у студентів аграрних коледжів за когнітивним критерієм (знання про суспільство; розуміння сутності соціальних ролей: громадянин, фахівець, сім'янин; знання про прояви таких соціальних якостей, як: самостійність, соціальна активність, соціальна відповідальність, комунікативна толерантність), відбувалося за допомогою методу експертної оцінки; методики незакінчених речень [5, с. 266].

Аналіз результатів дослідження за когнітивним критерієм свідчать, що для студентів аграрних коледжів є характерним середній рівень вихованості соціальної зрілості (42,79 %); високий рівень вихованості соціальної зрілості виявило 34,27 % студентів, низький – 22,94 % студентів аграрних коледжів.

З метою виявлення рівня вихованості соціальної зрілості за емоційно-ціннісним критерієм (ставлення до соціальних норм; до інших людей; мотивація на виявлення самостійності, соціальної відповідальності, соціальної активності, комунікативної толерантності) було використано: методику М. Рокича, тест А. Маркова, модифіковану анкету Л. Канішевської [1, с. 436].

Результати дослідження дозволяють констатувати, що більшість студентів аграрних коледжів 40,20 % виявляють середній рівень вихованості соціальної зрілості за емоційно-ціннісним критерієм. Ці студенти виявляють ситуативне ставлення до соціальних норм, інших людей (переважно з прагматичних мотивів); ситуативне прагнення щодо набуття самостій-

ності, соціальної відповідальності, соціальної активності, комунікативної толерантності.

Низький рівень вихованості соціальної зрілості за емоційно-ціннісним критерієм виявило 36,19 % студентів аграрних коледжів. Вони виявляють негативне ставлення до соціальних норм; інших людей; не виявляють прагнення щодо набуття самостійності, соціальної відповідальності, соціальної активності, комунікативної толерантності.

Високий рівень вихованості соціальної зрілості за емоційно-ціннісним критерієм виявило 23,61 % студентів аграрних коледжів. Вони виявляють ціннісне ставлення до соціальних норм; інших людей; прагнення щодо виявлення самостійності, соціальної відповідальності, соціальної активності, комунікативної толерантності.

Вивчення рівня вихованості соціальної зрілості у студентів аграрних коледжів за поведінковим критерієм (дотримання соціальних норм; виявлення самостійності, соціальної активності, соціальної відповідальності, комунікативної толерантності; уміння оцінювати соціальну ситуацію та робити адекватний вибір) відбувалося за допомогою таких методів і методик: експертна оцінка, педагогічне спостереження, розв'язання проблемних ситуацій, самотестування за методикою А. Аджієва «Оцінка власної поведінки в конфліктній ситуації».

Аналіз результатів дослідження дозволяє стверджувати, що значний відсоток студентів аграрних коледжів (47,22%) виявили низький рівень вихованості соціальної зрілості за поведінковим критерієм. Ці студенти не дотримуються соціальних норм; не виявляють самостійності, виявляють безвідповідальність, пасивність, нетерпимість; часто провокують виникнення конфліктних ситуацій, намагаючись ствердитися за рахунок сили.

Середній рівень вихованості соціальної зрілості за поведінковим критерієм виявило 29,70 % студентів аграрних коледжів. Ці студенти у більшості випадків дотримуються соціальних норм за умови зовнішнього контролю; ситуативно виявляють самостійність, соціальну активність, соціальну відповідальність, комунікативну толерантність; не завжди здатні конструктивно вирішувати конфлікти.

Високий рівень вихованості соціальної зрілості за поведінковим критерієм виявило 23,08 % студентів аграрних коледжів. Ці студенти завжди дотримуються соціальних норм; виявляють самостійність, соціальну активність, соціальну відповідальність, комунікативну толерантність; володіють вмінням конструктивно вирішувати конфлікти.

Продовжимо аналіз результатів констатувального етапу експерименту за рефлексивним критерієм (здатність до самоаналізу; здатність до професійної самореалізації; уміння аналізувати соціальне явище з точки зору припустимості особистої та суспільної значущості).

З метою реалізації цього дослідницького завдання нами було використано наступні методики: діагностика рефлексивності (А. Карпов, В. Пономарьова); модифікований тест «Оцінка здібностей до саморозвитку та самоосвіти»; анкета «Оцінка припустимості вчинків та життєвих принципів сучасної молоді».

Слід зазначити, що значний відсоток студентів аграрних коледжів (44,41 %) виявили низький рівень вихованості соціальної зрілості за рефлексивним критерієм. Вони не виявляють здатності до самоаналізу, до професійної самореалізації; не володіють умінням аналізувати соціальне явище з точки зору неприпустимості особистої та соціальної значущості.

Середній рівень вихованості соціальної зрілості за рефлексивним критерієм виявило 33,36 % студентів аграрних коледжів. Ці студенти ситуативно виявляють здатність до самоаналізу, до професійної самореалізації; уміння аналізувати соціальне явище з точки зору припустимості особистої та соціальної значущості.

Високий рівень вихованості соціальної зрілості за рефлексивним критерієм виявило лише 22,23 % студентів аграрних коледжів. Ці студенти виявляють здатність до самоаналізу, до професійної самореалізації; уміння аналізувати соціальне явище з точки зору припустимості особистої та соціальної значущості.

З огляду на результати діагностики, відповідно до означених критеріїв і показників було визначено три рівні вихованості соціальної зрілості у студентів аграрних коледжів: високий, середній, низький.

Для студентів, яких віднесено до високого рівня вихованості соціальної зрілості, характерними є усвідомлені знання про суспільство; глибоке усвідомлення сутності соціальних ролей: громадянина, фахівця, сім'янина; усвідомлені знання щодо сутності таких соціальних

якостей, як: самостійність, соціальна активність, соціальна відповідальність, комунікативна толерантність; ціннісне ставлення до соціальних норм, до інших людей; прагнення щодо виявлення самостійності, соціальної відповідальності, соціальної активності, комунікативної толерантності; завжди дотримуються соціальних норм, виявляють самостійність, соціальну активність, соціальну відповідальність, комунікативну толерантність; володіють вмінням конструктивно вирішувати конфлікти; виявляють здатність до самоаналізу, до професійної самореалізації; уміння аналізувати соціальне явище з точки зору припустимості особистої та суспільної значущості. Кількість таких студентів становила 25,80 %.

Студенти, які віднесені до середнього рівня вихованості соціальної зрілості виявляють несистематизовані знання про суспільство; недостатню обізнаність щодо сутності соціальних ролей: громадянина, фахівця, сім'янина; недостатнє розуміння сутності таких соціальних якостей, як: самостійність, соціальна активність, соціальна відповідальність, комунікативна толерантність; ситуативне ставлення до соціальних норм, до інших людей (переважно з прагматичних мотивів); ситуативне прагнення щодо набуття самостійності, соціальної відповідальності, соціальної активності, комунікативної толерантності; у більшості випадків дотримуються соціальних норм за умови зовнішнього контролю; ситуативно виявляють самостійність, соціальну активність, соціальну відповідальність, комунікативну толерантність; не завжди здатні конструктивно вирішувати конфлікти; ситуативно виявляють: здатність до самоаналізу; до професійної самореалізації; уміння аналізувати соціальне явище з точки зору припустимості особистої та соціальної значущості. Серед досліджуваних студентів аграрних коледжів таких було виявлено 36,51 %.

Низький рівень вихованості соціальної зрілості мають студенти з фрагментарними знаннями про суспільство; фрагментарною обізнаністю щодо сутності соціальних ролей: громадянина, фахівця, сім'янина; фрагментарним розумінням таких соціальних якостей, як: самостійність, соціальна активність, соціальна відповідальність, комунікативна толерантність; виявляють негативне ставлення до соціальних норм, інших людей; не виявляють прагнення щодо набуття самостійності, соціальної активності, соціальної відповідальності, комунікативної толерантності; не дотримуються соціальних норм; виявляють безвідповідальність, пасивність, нетерпимість; часто провокують виникнення конфліктних ситуацій, намагаючись ствердитися за рахунок сили; не виявляють здатності до самоаналізу, до професійної самореалізації; не вміють аналізувати соціальне явище з точки зору припустимості особистої та соціальної значущості. Кількість таких студентів – 37,69 %.

Висновки і перспективи (Discussion). Результати констатувального етапу дослідження засвідчили, що більшість студентів аграрних коледжів виявили низький рівень вихованості соціальної зрілості – 37,69 % студентів; середній рівень вихованості соціальної зрілості – 36,51 % студентів; високий рівень – 25,80 % студентів аграрних коледжів.

Аналіз й узагальнення результатів констатувального етапу експерименту засвідчили необхідність реалізації розробленої моделі виховання соціальної зрілості у студентів аграрних коледжів у позааудиторній діяльності; теоретичного обґрунтування й експериментальної перевірки педагогічних умов виховання соціальної зрілості у студентів аграрних коледжів у позааудиторній діяльності.

Список використаних джерел

1. Канішевська Л. В. Теоретико-методичні основи виховання соціальної зрілості старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності : дис. ...д-ра. пед. наук : спец. 13. 00. 07 «Теорія і методика виховання» / Канішевська Любов Вікторівна. – Київ, 2011. – 512 с.
2. Канішевська Л. В. Виховання соціальної зрілості старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності : монографія / Любов Вікторівна Канішевська. – К. : ХмЦНП, 2011. – 368 с.
3. Крутецкий В. А. Основы педагогической психологии / Вадим Андреевич Крутецкий. – М. : Просвещение, 1972. – 255 с.
4. Школьна М. С. Аналіз феномена «соціальна зрілість» в гуманітарних науках / М.С.Школьна. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія» / Редкол. С. М. Ніколаєнко (відп.

рід.) та ін. К. : Міленіум, 2016. – Вип. 239. – С. 301–306.

5. Школьна М. С. Виховання соціальної зрілості у студентів аграрних коледжів у позааудиторній діяльності: методика констатувального етапу дослідження / М. С. Школьна. // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – № 7 (317) червень 2017. – Частина II. – С. 265–273.

6. Ніколаєнко С.М. Програма виховання студента: «Фахівець, громадянин, патріот». Навчально-методичний посібник / С.М.Ніколаєнко, В.Д.Шинкарук, Д.М.Рудень, Р.В.Сопівник, І.В.Сопівник, Г.В.Петрів, А.О.Кушнір, В.В.Мойсєєв, О.П.Давидова. – К.: «Компринт» 2016. – 76 с.

References

1. Kanishevs'ka L. V. Teoretiko-metodichni osnovi vihovannya social'noi zrilosti starshoklasnikiv zagal'noosvitnih shkil-internativ u pozaurochnij diyal'nosti : dis. ...d-ra. ped. nauk : spec. 13. 00. 07 «Teoriya i metodika vihovannya» / Kanishevs'ka Lyubov Viktorivna. – Kiïv, 2011. – 512 s.

2. Kanishevs'ka L. V. Vihovannya social'noi zrilosti starshoklasnikiv zagal'noosvitnih shkil-internativ u pozaurochnij diyal'nosti : monografiya / Lyubov Viktorivna Kanishevs'ka. – K. : HmCNP, 2011. – 368 s.

3. Kruteckij V. A. Osnovy pedagogicheskoy psihologii / Vadim Andreevich Kruteckij. – M. : Prosveshchenie, 1972. – 255 s.

4. Shkol'na M. S. Analiz fenomena «social'na zrilist'» v gumanitarnih naukah / M. S. SHkol'na. // Naukovij visnik Nacional'nogo universitetu bioresursiv i priroдокористuvannya Ukraïni. Seriya «Pedagogika, psihologiya, filosofiya» / Redkol. S. M. Nikolaenko (vidp. rid.) ta in. K. : Milenium, 2016. – Vip. 239. – S. 301–306.

5. Shkol'na M. S. Vihovannya social'noi zrilosti u studentiv agrarnih koledzhiv u poza auditornij diyal'nosti: metodika konstatuvального етапу doslidzhennya / M. S. SHkol'na. // Visnik Lugans'kogo nacional'nogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedagogichni nauki. – № 7 (317) cherven' 2017. – CHastina II. – S. 265–273.

6. Nikolaienko S.M., Shynkaruk V.D., Ruden D.M., Sopivnyk R.V., Sopivnyk I.V., Petriv H.V., Kushnir A.O., Moisieiev V.V., Davydova O.P. Prohrama vykhovannia studenta: «Fakhivets, hromadianyn, patriot» [Student education program «specialist, citizen, patriot»]. Kiev: «Komprynt», 74.

ИЗУЧЕНИЕ СОСТОЯНИЯ ВОСПИТАННОСТИ СОЦИАЛЬНОЙ ЗРЕЛОСТИ У СТУДЕНТОВ АГРАРНЫХ КОЛЛЕДЖЕЙ

М. С. Школьна

Аннотация. В статье проанализировано состояние воспитанности социальной зрелости у студентов аграрных колледжей. Охарактеризованы критерии и соответствующие показатели воспитанности социальной зрелости у студентов аграрных колледжей: когнитивный (знания об обществе, понимание сущности социальных ролей: гражданин, специалист, семьянин, знание о проявлениях таких социальных качеств, как: самостоятельность, социальная активность, социальная ответственность, коммуникативная толерантность); эмоционально-ценностный (ценностное отношение к социальным нормам; к другим людям; мотивация на выявление самостоятельности, социальной активности, социальной ответственности, коммуникативной толерантности), поведенческий (соблюдение социальных норм, выявление самостоятельности, социальной ответственности, социальной активности, коммуникативной толерантности, умение конструктивно решать конфликтные ситуации); рефлексивный (способность к самоанализу, к профессиональной самореализации, умение анализировать социальное явление с точки зрения допустимости личной и общественной значимости).

Учитывая результаты диагностики в соответствии с указанными критериями и показателями были определены три уровня воспитанности социальной зрелости у студентов аграрных колледжей: высокий, средний, низкий.

Ключевые слова: социальная зрелость, воспитанность социальной зрелости, критерии, показатели, уровни воспитанности социальной зрелости, студенты аграрных колледжей, внеаудиторная деятельность.

THE STUDY OF THE LEVEL OF THE DEVELOPMENT OF SOCIAL MATURITY IN STUDENTS OF AGRICULTURAL COLLEGES

M. S. Shkolna

Abstract. *This article analyses the level of the development of social maturity in students of agricultural colleges. We outlined criteria and indicators of the level of the development of social maturity in students of agricultural colleges such as cognitive (the knowledge about society; understanding social roles such as citizen, specialist, family member; the knowledge about manifesting such social qualities as self-dependence, social activeness, social responsibility, communicative tolerance); emotional and value (value attitude to social standards; to other people; motivation to manifest self-dependence, social activeness, social responsibility, communicative tolerance); behavioral (conforming to social standards; the manifestation of self-dependence and social responsibility, social activeness, communicative tolerance; the ability to positively solve conflicts); reflective (the ability of self-analysis; professional self-realization; the ability of analyzing a social phenomenon from the point of view of self personal and social value).*

Having measured students using these criteria and indicators we have figured out three levels of the development of social maturity in students of agricultural colleges such as high, intermediate and low.

Key words: *social maturity, the development of social maturity, criteria, indicators, the levels of the development of social maturity, students of agricultural colleges, after classroom activity.*

УДК 51+796/799 (023)

ОБЕРЕЖНО – ІНДЕКС ХІРША!

А.В. ШОСТАК, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри технічного сервісу та інженерного менеджменту ім. М.П. Момотенка

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: anatoliy_shostak@voliacable.com

Я.М. РУДИК, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики навчання та управління навчальними закладами НУБіП України

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: rudyk.yaroslav@gmail.com

Анотація. У статті аналізуються наукометричні показники: індекс цитованості та індекс Хірша, які є головними інструментами з тих, що використовуються в даний час для оцінки ефективності діяльності наукових та науково-педагогічних працівників. Указані їх основні недоліки. Акцентовано увагу на недостатній «видимості» української наукової періодики у міжнародних бібліометричних базах даних. Розглянута низка наочних прикладів. Показано, що нормований індекс цитованості (враховує наявність співавторів) має ряд відчутних переваг у порівнянні з іншими наукометричними показниками. Запропоновано нові індекси - індекси максимальної цитованості, які легко обчислюються, допускають просту і ясну інтерпретацію і мають ряд суттєвих переваг у порівнянні з індексом Хірша.

Ключові слова: цитування, наукометричні показники, інформаційний простір, зарубіжний досвід, кількісний аналіз, ефективність діяльності, міжнародні стандарти.

Актуальність (Introduction). Останнім часом Міністерство освіти і науки України стало оцінювати ефективність діяльності наукових і науково-педагогічних працівників за допомогою наукометричних показників, заснованих на міжнародних системах цитування *Web of Science*, *Scopus* та ін. У даній статті обговорюється об'єктивність цих показників, наводяться їх недоліки на прикладі найбільш популярної системи *Web of Science*, що належить корпорації *Thomson Reuters* (США). Дано конкретні рекомендації та наведені нові прості формули, що дозволяють краще оцінювати ефективність діяльності вчених. Все сказане нижче у повному обсязі стосується також Російського індексу наукового цитування (РІНЦ), який стрімко

© А. В. Шостак, Я.М.Рудик, 2017